

1973 JUL 25

Figyelő

GAZDASÁGPOLITIKAI HETILAP

XVII. ÉVFOLYAM

30. SZÁM

1973.

JULIUS 25.

ÁRA 2 FORINT

Negyedszázados alma mater

A MARX KÁROLY
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEMEN
VÉGZETT HALLGATÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

1948 UTÁN KÖZGAZDÁSZ DIPLOMÁT SZERZŐK SZÁMA (FŐ)

Nappali tagozaton	Esti és levelező	Mérnök-közgazdász	14 532
8 309	5 620	603	ÖSSZESEN

1948. július 23-án hozták törvényt a Közgazdaságtudományi Egyetem létrehozásáról. A közgazdász-képzésnek hazánkban nem volt tradíciója. Már Kosuth és Széchenyi felismerte, hogy a nemzeti függetlenség megvalósításának kulcskérdése, a magyar iparfejlesztés, a közlekedés kiépítése és a bankélet létrehozása. Ennek ellenére a századfordulói nem volt felsőfokú magyar közgazdász-képzés és az 1900-ban létrejött Keleti Kereskedelmi Akadémia e téren csak szerény kezdeményezés volt.

A közgazdász-képzés majdnem minden haladó szellemű politikuskat foglalkoztatta. Károlyi Mihály 1911-ben tervezetét dolgozta ki az önálló magyar felsőfokú közgazdász-képzés létrehozására. Javaslatát az alapvetően feudális országgyűlés elvetette.

A két világháború közötti időszakban rohamosan nőtt a gazdasági szakemberek iránti igény. Ezért 1920-ban a Tudományegyetem létrejött egy közgazdasági kar, amit 1934-ben áthelyeztek a Műszaki Egyetemre.

Nehéz lenne értékelni az akkori közgazdász-képzést, de tény, hogy a közvélemény szerint a közgazdasági karon viszonylag könnyen lehetett diplomát szerezni. A képzés középpontjában a prakticista ismeretek álltak. Ennek ellenére a magyar polgári közgazdaságtudomány néhány nemzetközi hírű szakértelménye is az oktatás szolgálatában állt. (Például Varga, Fellner és Heller professzor.)

A második világháború követő években 1948-ig minden maradt a régi. Az oktatott tananyagok mindinkább elavultak, de egyéb okok is a közgazdasági ismeretek felső szintű oktatásának új alapokra való helyezését követelték meg.

„Mennyiségi szemlélet”

Felismerve annak szükségességét, hogy a gazdaság szocialista átalakításához szocialista szellemű közgazdasági szakembereket kell nevelni, a kommunizmus javaslatára létrehozták a Közgazdaságtudományi Egyetemet, amelynek élén első rektorként Rudas László, a marxista filozófia nagy egyénisége, a lenyűgöző előadó és kommunista harcos állott.

Az oktatás kezdetben igen nehéz körülmények között folyt: nem voltak tankönyvek és jegyzetek, nem állt a hallgatók rendelkezésére megfelelő szakirodalom és a bekerült fiatalok általános közgazdasági alapkultúrája is hiányzott.

A párt a legképzettebb gazdasági vezetőket küldte az egyetemi katedrára. Ezek az emberek minden erőfeszítést megtettek, hogy átadják elméleti tudásukat és a mindennapi munkában szerzett tapasztalataikat.

1951-ben új otthont kapott az egyetem, az újjáépített, illetve az oktatás céljaira átépített vámházat.

A tervgazdálkodás bevezetésével a

nagyüzemek és bankok államosításával jelentősen kibővült a társadalmi szektor, s ugrásszerűen megnőtt az igény a közgazdászok iránt. 1951-ben már csaknem 1000 nappali hallgatót vettek fel, de a felvett hallgatók kb. 50 százaléka nem fejezte be tanulmányait, lemorzsolódott. Emellett több száz levelező és esti hallgató látogatta a egyetemet. A felvételi rendszerben és az oktatásban is háttérbe szorultak a minőségi követelmények. A jó irányú fejlődés helyett 1951 után megfigyelhető a tananyagok szimplifikáció-

ja, az oktatási módszerek elhanyagolása, a dogmatikus felfogás térhódítása.

Az egyetemen a szocialista gazdaság eszményi modelljét tanították, így a végzett hallgatók nagy részénél a gyakorlattal való találkozás csatlódást okozott. Ez az ellentmondás az egyetemi diploma tekintélyét is csökkentette.

Igazságtalanság lenne azonban e korszakot egyértelműen elmarasztalni. Mun-

(Folytatás a 2. oldalon.)

Külkereskedelmi árák

(3. oldal)

Az önkiszolgáló gazdaságosabb

(4. oldal)

Adminisztráció vagy gazdálkodás?

(5. oldal)

Intenzív gyümölcsstermelést!

(11. oldal)

A gazdasági bírság új szabályozása

Ismeretes, hogy gazdaságirányítási rendszerünk változását 1967–1968-ban széleskörű jogi szabályozás előzte meg. A gazdasági szabályozók elsődleges szerepe csak úgy érvényesülhetett, hogy ezek működtetésének rendjét jogszabályok határozták meg, de szükség volt olyan fékrendszer kiépítésére is, amely megakadályozza a túlfutásokat, visszaéléseket. Az adminisztratív eszközök körében annak idején a gazdasági bírság váltotta ki a legnagyobb érdeklődést. A vállalattal szemben alkalmazott, de annak dolgozóira is kiható kollektív jogkövetkezmény ugyanis merőben újszerű volt, melynek kialakításához akkor még hiányoztak a gyakorlati tapasztalatok. Ez hozzájárult ahhoz, hogy az életben felmerült egyes eseteket is a sajtó és a legszélesebb nyilvánosság élénk érdeklődése kísérte.

A gazdasági bírság alkalmazásának első néhány éve így lényegében tapasztalatszerű, de a különböző gazdasági területek legtipikusabb negatív jelenségeinek feltárására alkalmas időszak volt. Erre mutatnak a statisztikai adatok is. 1969-től. 1971-ig évente 6–8 gazdasági bírság kiszabására irányuló indítvány futott be. 1972-ben a helyzet annyiban változott, hogy már 20 ilyen ügy indult, melyekben közel 40 millió forint jogosulatlanul elért anyagi haszonra derült fény. A gazdasági bírság hatóköre az idén bontakozott ki igazán, hiszen az első félelvi ügyek száma és értéke máris meghaladja az egész múlt évit.

A gyakorlati igények

Az ügyek nagyobb számából és súlyából nem szabad arra következtetni, hogy a gazdálkodási fegyelem az említett számok arányában romlott. Sokkal inkább arról van szó, hogy az *felügyelet és ellenőrzés* igyekeztek szélesebb körre kiterjeszteni és a vállalatokat mélyebben elemezni. Erre mutat például, hogy a szövetkezetek és kisebb vállalatok mel-

lett már nagyobb gazdálkodó szervezetek is szerepelnek a megbírságotak között, tehát az ellenőrzés bonyolultabb gazdasági folyamatok feltárásával is sikeresen megbirkózik.

Ugyanakkor megállapítható, hogy a *becsapott fogyasztók* vagy a gazdasági erőfölény áldozatául esett megrendelők érzékenysége is fokozódott. Erős a társadalmi igény, hogy erélyes és következetes lépések történjenek, különösen a sürűbben előforduló jelenségekkel szemben, mint például — újabb ügyek tapasztalatai szerint — az ártúllépés, a jogtalan vállalkozási és fuvarozási díjfelszámítás, a jogosulatlan közvetítő vagy nagykereskedelmi tevékenység, a minőségromlás stb.

A gazdasági bírságot az is jogi életünk előterébe állította, hogy az egységes bírói szervezet kialakítása kapcsán megnövekedett a bírói hatáskörbe tartozó gazdasági ügyek száma. Ez elmosta a gazdasági bírság korábbi igazgatási színezetét; ehelyett a Népköztársaság Elnöki Tanácsa által a bírósági eljárásra meghatározott jogpolitikai irányelvek érvényesülnek.

A nyilvánosság előtt zajlottak le azok a változások, amelyek indokoltá tették a gazdasági bírság intézményének továbbfejlesztését, teljes újraszabályozását. Ezt a feladatot oldotta meg a Minisztertanács, amikor legutóbbi ülésén hatályon kívül helyezte az 1968. évi szabályozást és a *gazdasági bírságról új rendeletet* alkotott.

A rendelet részletes ismertetése helyett csak az új rendelkezések áttekintésére vállalkozhatunk. Elsősorban azoknak a gazdasági vezetőknek és szakembereknek a szemszögéből, akik az új szabályozásból — a rendelet alapvető céljainak megfelelően — mindenekelőtt azt kívánják kiolvasni, mit tartanak szem előtt saját munkakörükben annak érdekében, hogy a *veszélyforrásokat eleve elkerüljék*, a kifogásolható vállalati tevékenység-

get pedig — az egészséges kockázatvállalás fékezése nélkül — csírájában elfojthassák. Előre bocsátjuk, hogy a rendelet hatálya minden szocialista gazdálkodó szervezetre (állami vállalatra, szövetkezetre, ezek jogi személyiséggel rendelkező társulásaira stb.) egyformán kiterjed, ezért a továbbiakban csak a rövideg kedvéért gyűjtőfogalomként beszélünk „vállalatról” és „vállalati tevékenységről”.

Mikor kell büntetni?

A vázolt szempontból elsősorban azt a rendelkezést kell vizsgálni, hogy *milyen tevékenység* adhat okot gazdasági bírság kiszabására.

A bírságra okot adó tevékenységnek *mindig két eleme* van. Az egyik *általános*, tehát minden esetben, minden megnyilvánulási formánál alapvető feltételként szerepel. A feltétel az, hogy a kifogásolt gazdasági tevékenység *jogszabályba vagy hatósági rendelkezésbe ütközik*, illetőleg *ellentétes a szocialista gazdálkodás elveivel*. Az első fordulat világos: nyílt törvénytértésről van szó. A második már magyarázatra szorul: mikor beszélhetünk arról, hogy a vállalat a szocialista gazdálkodással ellentétes módon tevékenykedik? Erre a kérdésre nem lehet pár sorban kimerítő választ adni. Le kell azonban szögezni, hogy az említett gazdálkodási irányelveket a gazdasági élet jelentősebb területein írásbeli dokumentumok, alapvető határozatok szövegezik le. Ahol pedig ilyen irányelvek nincsenek, ott is határozott és teljesen egybehangzó a felsőbb gazdasági vezetés, valamint a közvélemény álláspontja: melyek azok a magatartástípusok, melyeket már nem lehet szó nélkül, sőt, jogkövetkezmények nélkül hagyni. A bírói gyakorlat tehát az utóbbi területeken is kiforrott követelményrendszerre támaszk-

(Folytatás a 6. oldalon.)

Negyedszázados alma mater

(Folytatás az 1. oldalról.)

kás és paraszt származású diákok ezrei szereztek ebben a periódusban egyetemi végettséget. A felvett hallgatók nagy száma lehetővé tette a szelektálódást is. Például a jelenlegi egyetemi oktatók jelentős része is ekkor szerzett diplomát.

A kibontakozás felé

Az egyetem fejlődésében 1956 után új korszak indult meg. A professzori testület tapasztalt szakemberekkel erősödött meg. A tananyagok korszerűsítése szívós munkával folyt és majdnem minden tantárgyból jegyzet állt rendelkezésre. Jelentősen emeltek a matematikai és statisztikai oktatás követelményeit, több tankönyvet adtak ki, korszerűsítették a nyelvi oktatást. A gyakorlat és az elmélet közötti kapcsolat erősödött, egyre több vállalat és egyéb gazdálkodó szerv kötött szocialista szerződést az egyetem egyes tanszékeivel.

E fejlődési szakaszban, amely tulajdonképpen 1968-ig tartott, az oktatási terület is jelentősen kibővült: létrejöttek a kihelyezett tagozatok, bevezették a mérnök-közgazdász-képzést, megindultak a közgazdász-továbbképző előadások, felépült az egyetem számítástechnikai stb.

Az egyetemen a munka sokkal intenzívebbé vált, mind több oktató nyert tudományos fokozatot és szerzett nemzetközi elismerést. Sokan részt vettek a gazdaságirányítási reform irányelveinek kidolgozásában is. Ennek ellenére a gyakorlati közgazdasági fejlődést az egyetemi oktatás inkább csak regisztrálni tudta, de adós maradt az előremutató kutatási eredményekkel.

A gazdaságirányítási reform egyik következménye volt, hogy emelkedett a közgazdasági munka rangja, nőtt a közgazdászok társadalmi elismerése és anyagi megbecsülése is. A közgazdasági pálya egyre vonzóbb lett a fiatalok körében, évről évre többen jelentkeztek felvételre.

Átfogó képzési reform

1968 szeptemberétől kezdve a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen **átfogó képzési reform** kezdődött. Célja az volt, hogy összhangba hozzák az egyetemi képzést a megváltozott gyakorlati igényekkel. Nem egyszerűen a tananyagok korszerűsítésére volt szükség, hanem az egyetemi oktatás szervezeti és tanrendi szerkezetét és pedagógiai szemléletét is módosítani kellett.

A végzett közgazdászok operatívabb felkészítése érdekében az egyetemi oktatás a hallgatóktól önállóbb munkát és összefüggésekben való gondolkodást követelt. Az előadások terhére növelték a szemináriumi és gyakorlati foglalkozások számát és különböző alternatív speciálkollégiumokat, szakszemináriumokat szerveztek.

A közgazdasági elmélet alapjainak hatékonyabb elsajátítása érdekében az első évfolyamokon a hallgatók még nem specializálódnak, hanem koncentráltan tanulják a szakma alaptárgyait, a többi között a korszerű közgazdasági munkához nélkülözhetetlen matematikai, szociológiai és számítástechnikai ismereteket. Ez az arányváltozás a leíró jellegű, passzív ismereteket nyújtó tantárgyak rovására történt.

A felső évfolyamokon a szakágazati képzés keretén belül egyre szélesebb körben alkalmazták az esettanulmányok, döntési játékok módszerét. Ezek segítségével a hallgatók a gazdasági élet valóságos helyzetét és a választási lehetőségeit szimulálva készültek fel arra, hogy a különböző tantárgyakban szerzett tudást komplexen használják fel. Bebizonyosodott, hogy ez a gyakorlat a hallgatók kezdeményező-készségét fokozza, gondolkodásmódjukat döntéscentriskussá teszi.

Az új oktatási módszerek bevezetésének bizonyos szervezeti feltételei is voltak. Így: a tanulmányi idő kibővítése a szakmai gyakorlatok időtartamának növelésével, a kötött óraterhelés jelentős csökkentése, az időszakos számonkérés gyakoriságának visszaszorítása stb. Szükségessé vált a tanrend szerinti kötött foglalkozások megbontása folyamatos és koncentrált képzésre. A koncentrált oktatás elsősorban az idegen nyelvek és a számítástechnikai ismeretek elsajátításában honosodott meg.

Az oktatási reformnak szerves részét képezte az egyetem demokratikus fejlesztése, a hallgatók véleményének fokozottabb figyelembe vétele a tananyag kialakításában, az oktatási módszerek alkalmazásában és a szociális ügyek intézésében.

A reform eddigi eredményeit átfogóan

értékelni még korai lenne, hiszen sok szempontból tartalmilag s módszertanilag egyaránt úttörő kezdeményezéssel állunk szemben. Az egyetemi oktatók zöme ilyen jellegű képzési formához még nem rendelkezett megfelelő jártassággal és tudományos megalapozottsággal. Idegenkedésük érthető volt, és az új oktatási elvek megkedveltetése nem kis agitációs feladatot követelt meg az egyetemi vezetéstől.

A viszonylag rövid előkészületi időszak miatt gyakran menet közben kellett módosításokat végrehajtani. Ez bizonyos mértékig a koncepció megvalósításának következetességét is akadályozta.

Nem kis nehézséget okozott, hogy az egyes tantárgyakból indított koncentrált oktatást nem lehetett integrálni és egyforma hatékonysággal megszervezni. Ennek kiküszöbölésére dolgozták ki az egyetemes terhelési normákat. A heti óraterhelés csökkentése lehetővé tette a vizsgaidőszak indokolt lerövidítését és a kisebb szakágazati csoportokban megszerzett oktatási serkentette a folyamatos tanulást.

Javuló feltételek

A képzési reformmal összefüggésben felvetődik a kérdés, hogy a szakképzés új formái nem vezetnek-e „technokrata” irányba? Szabó Kálmán rektor ezzel összefüggésben a következőket írta: „Szerintem, nem reális ez a veszély. A passzív, szemléleti ismeretektől az aktívizált ismeretek felé, az elméleti tudás gyakorlati alkalmazni tudása felé haladunk. Azzal, hogy a korszerű módszertanok súlya növekedett, azok a szerszámok tökéletesedtek, amelyek birtokában a közgazdasági tudományok valóságfeltárása, a gazdasági szakembereknek a gyakorlatot ésszerűen formáló akcióképessége erősödik. Világos azonban, hogy ebben a folyamatban sem az ideológiai, sem a teoretikus tudományok, sem pedig az eszmei-politikai nevelés szempontjai nem szorulhatnak háttérbe. Ellenkezőleg, szerepüket fokozni kell. De ezt nem e tárgyak óraszám-növelésével tudjuk elérni.

A beiratkozott hallgatók karonkénti megoszlása

Tanév.	I. évf.		Általános kar		Ipari kar		Kereskedelmi kar		ÖSSZESEN	
	nappali	esti és levelező	nappali	esti és levelező	nappali	esti és levelező	nappali	esti és levelező	nappali	esti és levelező
1968/69	585	521	441	564	949	462	559	2132	1949	
1969/70	609	513	311	560	1024	464	496	2146	1862	
1970/71	668	512	278	566	960	518	471	2264	1709	
1971/72	715	638	245	558	901	549	459	2460	1605	
1972/73	652	707	255	587	859	547	460	2570	1574	

Az egyes karok — az Ipari Kar kivételével — szinte arányos mennyiségben bocsátanak ki nappali és esti, levelező tagozaton végzett közgazdászokat. Az Ipari Kar nagyobb esti-levelező létszáma összefügg azzal, hogy az ipari szektorban a közgazdasági szakma feltöltöttsége ma még viszonylag alacsony.

Kutatási perspektívák

A 25 éves Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem nagy tudományos feladatot vállalt magára, amikor a társadalmi tudományos kutatási program keretében a szocialista vállalat témájának kidolgozását tűzte ki célul. A szocialista vállalat fejlődési törvényszerűségeinek megismerése, irányítási és szervezési rendszerének tudományos kidolgozása lehetőséget teremt arra, hogy erősödjön a gyakorlat igényeihez igazodó szakképzés.

Az egyetem oktatóival beszélgetve hangzik gyakran el, hogy a képzési reform nagyon lekötöti energiájukat, ezért

A fő utat az elméleti alkotó munka, az ezen alapuló friss szellemű oktatás, valamint valamennyi tanár azon igyekezete jelenti, hogy a diákokkal való intenzív szakmai kapcsolatát és tekintélyét hatékony nevelőmunkával kösse össze.”

A korszerű közgazdász-képzés természetesen sokkal többbe kerül, mint a korábbi oktatási forma. Több oktatóra és oktatási eszközre van szükség. Kétségtelen, hogy a tárgyi feltételek ugrásszerűen javultak (például a Makarenkó utcai számítógép-aláállomás és a nyelvi stúdió, a Kinizsi utcai új kollégium stb.), de a reform következetes, megvalósításához még nagyobb anyagi áldozatokra lesz szükség, hiszen az ötéves oktatási idő bevezetése nagy anyagi terhekkel jár.

Az oktatói munka hatékonyságát javította, hogy az időközben történt fizetésemelés lehetővé tette, jó néhány alapos gyakorlati tapasztalattal rendelkező szakember bevonását az oktatásba. A tanszéki utánpótlás területén az ösztöndíjas gyakornokok rendszerének bevezetésével is lényeges javulás történt.

Az egyetem a reform során nagy feladatokat vállalt magára a postgraduális oktatásban is. Ezt szolgálja a Közgazdasági Továbbképző Intézet, mely hatékony oktatási formává vált.

A szükséglethez igazodva

Annak ellenére, hogy az elmúlt öt tanévben több mint négyezren szereztek az egyetemen közgazdászdiplomát a vállalatoknál és intézményeknél tartósan közgazdászhiány van. A végzett szakembereknek nincs munkahelyeztetési problémája. A gyakorlatba is egyre könnyebben tudnak beilleszkedni, hiszen az oktatási reform során nőtt az olyan ismeretek aránya, amelyek, közvetlen napi munkájukhoz nyújtanak bázist. Ennek ellenére nem lehet azt állítani, hogy milyen szakágazat vagy szak egyenletesen képzett hallgatókat bocsát ki.

Az utóbbi években a hallgatói létszám különböző karok szerinti tagozódása is jobban illeszkedett a népgazdasági szükségletekhez, mint korábban.

Wiesel Iván

Figyelő GAZDASÁGPOLITIKAI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: dr. Garam József
 FŐSZERKESZTŐHELYETTES: dr. Follinus János és dr. Varga György
 OLVASZSZERKESZTŐ: Faklen Pál
 MUNKATÁRSOK: Bonyhádi Péter, dr. Breitner Miklós, Forgács Katalin, Garamvölgyi István, Sávári Gizella, Steiger Ödön, Szőke András, Vértes Csaba, dr. Wiesel Iván
 Budapest V., Alkotmány u. 10.
 Telefon: 312-553, 311-564, 117-064, 311-302
 Levélcím: 1355 Budapest 18.
 Távirati cím: Hungecon, Budapest

Kiadja a Hírlapkiadó Vállalat
 1959 Budapest VIII., Blaha Lujza tér 1-3. Telefon: 343-100, 142-220
 Felelős kiadó: Csollány Ferenc igazgató.
 Hirdetések felvétele: a Hírlapkiadó Vállalat reklámszolgálatánál. Telefon: 142-654
 Előfizetési díj egy évre 96 forint.
 Belföldön terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalban, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzletében és a Posta Központi Hírlapirodájánál (1900 Budapest V., József nádor tér 1.)
 Külföldre a Kultura Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat terjeszti.
 (1389 Budapest, 149)
 Készült a Szikra Lapnyomdában.

INDEX: 25 283